

ПРИРОДНІ ЗОНИ АФРИКИ

Мета: сформувати знання про особливості розміщення природних зон Африки; сприяти розумінню взаємозв'язків природних компонентів у складі природної зони; сформувати практичні вміння порівнювати природні зони Африки; розвивати вміння самостійно планувати шляхи досягнення цілей, свідомо обирати найбільш ефективні способи рішення навчальних задач; організувати спільну діяльність з однокласниками; самостійно оцінювати результати власної навчальної діяльності; формувати компетентності у сфері використання ІКТ; виховувати толерантність, повагу до думки інших.

Обладнання: фізична карта Африки, карта природних зон Африки, підручники, атласи, контурні карти, учнівські мультимедійні презентації, планшетні комп'ютери або ноутбуки для роботи кожної групи, дидактичні картки з тестовими завданнями для груп.

Тип уроку: комбінований.

Очікувані результати: учні зможуть називати типові природні ландшафти материка; характеризувати та порівнювати природні зони — вологих екваторіальних лісів, саван і рідколісь, пустель і напівпустель.

ХІД УРОКУ

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

II. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАТЬ ТА ВМІНЬ

Робота в парах

Прийом «Картографічна розминка»

Учні ставлять один одному питання за фізичною картою Африки.

Прийом «Бліцопитування»

1. Що таке природний комплекс?
2. Які зональні природні комплекси ви знаєте?
3. Що називають природною зоною?
4. Які причини порушують широтну протяжність природних зон?
5. У межах яких географічних поясів розташована Африка?
6. Назвіть карти атласу, які необхідні для дослідження особливостей природних зон.

III. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ТА ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Прийом «Проблемне питання»

Африка — материк із надзвичайно багатою й різноманітною природою. Тут є й ліси, які нагадують безкрайне зелене море, й відкриті простори саван з унікальними тваринами, й спекотні нескінченні пустелі, де роками не випадає жодної краплі дощу.

Якими причинами зумовлено різноманіття та розміщення природних комплексів на материках? Які особливості географічного положення та природи мають ландшафти материка? Відповісти на це питання ви зможете сьогодні на уроці.

IV. ВИВЧЕННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

1. Особливості розміщення природних зон Африки

Прийом «Картографічний тренінг»

Завдання. Розгляньте карту «Природні зони Африки» та установіть особливості розміщення й набір природних комплексів на материках.

Висновок 1. На більшій частині території Африки чітко простежується широтна зональність. Природні зони Африки, як і кліматичні пояси, розташовані майже симетрично щодо екватора. В Африці формуються природні зони екваторіального, субекваторіального, тропічного й субтропічного географічних поясів. На підняттях рельєфу виражена висотна поясність.

2. Характеристика природних зон Африки

Робота в групах

Прийом «Учитель-учень»

Учні, що мали випереджальне завдання, виконують роль учителя, демонструють презентацію та розповідають учням певної групи про особливості природи однієї з природних зон (5 хв). Аналогічно «учителі» по черзі працюють із кожною групою.

Учасники групи під час пояснення заповнюють таблицю в зошитах.

Назва природної зони	Географічне положення	Особливості клімату	Переважаючий тип ґрунтів	Представники	
				Рослинного світу	Тваринного світу

V. ЗАКРІПЛЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

Продовження роботи в групах

Прийом «Географічний практикум»

Завдання. Порівняйте дві природні зони Африки (1-ша група — вологі екваторіальні ліси, савани та рідколісся; 2-га група — пустелі й напівпустелі, твердолисті вічнозелені ліси та чагарники; 3-тя група — вологі екваторіальні ліси, пустелі й напівпустелі; 4-та група — савани та рідколісся, твердолисті вічнозелені ліси та чагарники).

Критерії порівняння	Подібні ознаки	Відмінні ознаки
Географічне положення		
Клімат		
Ґрунти		
Органічний світ		

Висновок 2. Відмінності типових ландшафтів Африки насамперед зумовлені різним географічним положенням, що визначає відмінності кліматичних умов.

Чим далі розташовані природні зони одна від одної, тим більше відрізняються їхні природні компоненти.

Практична робота № 3 (продовження)

Позначте на контурній карті: а) пустелі: Сахара, Наміб; б) напівпустелі: Калахарі.

Прийом «Експрес-тест», «Взаємоперевірка»

1. Яка природна зона сформувалася на північній та південній околицях Африки?

А Савани та рідколісся;

Б пустелі й напівпустелі;

В твердолисті вічнозелені ліси й чагарники;

Г вологі екваторіальні ліси.

2. Оберіть типових представників органічного світу африканських саван та рідколісь:

А сейба, папороть, горила, окапі;

Б баобаб, акація, зебра, жираф;

В молочай, астрагал, верблюд, скорпіон;

Г олива, кипарис, дика коза, гадюка.

3. Яка рослина є ендеміком пустелі Наміб?

А Вельвічія;

Б молочай;

В драконове дерево;

Г зонтична акація.

4. На яку природну зону Африки припадає близько 40 % площі материка?

А Вологі екваторіальні ліси;

Б савани та рідколісся;

В пустелі й напівпустелі;

Г твердолисті вічнозелені ліси й чагарники.

5. Укажіть причину, що обумовила широтне простягання природних зон Африки:

А переважання рівнинних форм рельєфу;

Б географічне положення відносно екватора;

В наближеність до Євразії;

Г значна площа материка.

VI. ПІДСУМОК УРОКУ, РЕФЛЕКСІЯ

Обговорення результатів роботи груп.

Приєм «Самооцінювання»

Учитель пропонує учасникам груп оцінити свій внесок у досягнення мети уроку та вписати своє прізвище в одну з колонок.

Рівень власних досягнень		
зрозумів, але не можу застосувати	зрозумів, але не можу пояснити іншому	зрозумів, можу застосувати та пояснити

VII. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

1. Опрацювати відповідний параграф підручника.
2. Позначити природні зони Африки на контурній карті.
3. За бажанням. Використовуючи знання про природні зони Африки, описати уявну подорож річкою Конго від верхів'я до устя. Навести перелік необхідного спорядження, особливості навколишньої природи, можливі труднощі й небезпеки.
4. Випереджальне (окремим учням). Підготувати короткі доповіді (до 3 хв) про найвідоміші природні об'єкти, занесені до Списку спадщини ЮНЕСКО (національний парк Серенгеті, національний парк Кіліманджаро, лісовий парк Сент-Лусія, кратер Вредефорт).

ДОДАТКОВИЙ МАТЕРІАЛ ДО УРОКУ

Зона вологих вічнозелених лісів (гілея) розташована в басейні річки Конго і на узбережжі Гвінейської затоки. Отримує велику кількість сонячного світла й опадів протягом року. В умовах спекотного і рівномірно вологого клімату на червоно-жовто-фералітних ґрунтах ростуть багатоярусні вічнозелені ліси. Серед дерев поширені пальми, фікуси, кавове, хлібне, жовте, червоне, чорне, залізне дерево, багато ліан. Трав немає через нестачу світла. Тваринний світ винятково різноманітний, змінюється за вертикаллю, відповідаючи певним ярусам. У наземному ярусі живуть дрібні копитні, лісові свині, лісові слони, горили; біля водойм — карликові бегемоти, окапи (родичі жирафів). У кронах дерев багато мавп: мартишки, горили, коLOBуси, шимпанзе. Багато птахів, комах, гризунів. Повсюдно селяться земноводні (жаби). В усіх ярусах поширені терміти. На півдні, півночі й сході зона вологих екваторіальних лісів змінюється зоною перемінно-вологих листопадних лісів.

Савани й рідколісся в Африці доходять до 16–18° пн. ш., а на півдні переходять за Південний тропік, займаючи майже 40 % площі материка. Савани — відкриті трав'янисті рівнини з невеликими галями, окремими деревами, заростями чагарників на червоних та червоно-бурих ґрунтах. Для більшості дерев характерна зонтична форма крони. Із деревних порід у савані переважають баобаби, зонтичні акації, мімози, пальми. Достатня кількість трав'яного покриву в савані створює сприятливі умови для життя великих трав'яних тварин (слони, носороги, жирафи, антилопи), хижаків (леви, гепарди, леопарди, шакали, гієни, тощо). У водоймах живуть бегемоти, крокодили, фламінго. Багато термітів.

На північ і південь від саван поширені великі простори тропічних пустель і напівпустель (Сахара, Наміб, Калахарі). Їх утворення — результат спекотного і сухого клімату. Висока сухість повітря, виснажлива денна спека та порівняно низькі нічні температури характерні майже для 30 % площі Африки. Рослинність досить бідна і має специфічні пристосування: листки замінені колючками, корені поширюються далеко вшир і вглиб. У пустелях Північної півкулі подекуди зустрічаються багаторічні колючі чагарники з верблюжою колючкою та молочаїв. Для кам'янистої пустелі характерні лишайники, на засолених ділянках ростуть полин, солянка. У напівпустелях ростуть алое, дикий червоний огірок, акації, тверді злаки. У пустелі Наміб росте унікальна рослина — вельвічія. Більша частина пустель позбавлена ґрунтового покриву, лише місцями формуються сірі пустельні малородючі ґрунти.

Лише в оазисах розвивається багата рослинність. Основна рослина оазисів — фінікова пальма. У пустелях і напівпустелях водяться тварини, які вживають мало води або здатні долати великі відстані в її пошуках (антилопи, верблюди, плямисті гієни, шакали, лиси, страуси), багато ящірок, змій, скорпіонів, тарантулів.

Зона твердолистяних вічнозелених лісів та чагарників сформувалася на північному заході та південному заході материка в областях із субтропічним середземноморським кліматом на коричневих ґрунтах. Це світлий ліс із вічнозеленими сосною, кедром, кипарисом, корковим дубом, маслиною. На схилах ростуть густі зарості мирти, лавра, олеандра, карликових пальм. У лісах живуть дикі кози, гадюки, черепахи, орли, скорпіони тощо.